

Du blir inte pianist för att du sätter ett piano i ditt vardagsrum...

Detta träffande uttryck har jag stulit från Nina Ström, projektledare för *Fråga biblioteket*. Hon använder det i marknadsföringen av sitt projekt för att tydliggöra det faktum att alla som har tillgång till en dator inte nödvändigtvis behöver vara framgångsrika informations-sökare.

För många har Google blivit synonymt med informationsökning. Else Nygrens undersökning om hur studenter söker information har visat att studenterna tror att all information finns i denna dominerande sökmotor. Finns inte informationen i Google så finns den inte!

På biblioteken vet man att Google är en väg att finna information. En annan är att lösa licenser till betaldata-baser och att ge sig ut på ”den dolda webben”.

I detta nummer av Framsidan presenteras ett antal viktiga projekt som alla syftar till att skapa ”det virtuella biblioteket”. Ett gemensamt bibliotek, öppet 24 timmar om dygnet, där skickliga bibliotekarier öppnat upp den dolda webben och lagt in licensbundna databaser i ett lättöverskådligt och lättmanövrerat gränssnitt.

Mot detta mål arbetas det från flera håll; från SIM-projektets Sesimportal och från KB/BIBSAM:s portalprojekt. Man arbetar med samma teknik, MetaLib och SFX vilket är samma teknik som valts av det finska nationella biblioteksprojektet, de norska universitetsbiblioteken och av British Library. Vad som ska läggas in i portalerna bestäms dock utifrån de olika behov som

finns i vår mångfasetterade biblioteksvärld. Av forskarens och studentens behov eller av de behov som uttryckes av folkbibliotekens stora och breda publik.

Tillgång till information är ju inte det samma som förståelse och kunskap.”Vi dränks i informationsfloden men saknar simutbildning” har Gunnar Broberg, professor i idé- och lärdoms historia så träffande sagt om vår tid. Biblioteken kan bli viktiga aktörer för att söka, sortera, strukturera och kvalitetsbedöma information, kan slänga ut simdynor eller livbojar i informationsfloden, men kunskap och förståelse nås ju aldrig förrän informationen bearbetats, rådbåkats och integrerats i den tidigare kunskapsstrukturen.

Om nu datorerna är pianot i samhällets vardagsrum/biblioteket, är då bibliotekarien den skickliga pianisten som professionellt hanterar sitt instrument? Jo, så måste det bli om medborgaren i framtiden ska ha någon glädje av biblioteket när han googlat färdigt på sin kammare.

Och hur blir det med det fysiska biblioteket, bibliotekslokalerna när man från sin kammare har tillgång till ett stort, ständigt öppet virtuellt bibliotek innehållande all världens dokument, e-böcker, bilder och toner? Finns det någon anledning att bekväma sig till biblioteket när allt finns på nätet?

Jag tror att den frågan bara kan besvaras med – det beror på? Det beror på om biblioteken kan/hinner omgestalta sina miljöer så att de blir spännande och kreativa mötesplatser för de mänskliga behov som

naturligtvis kommer att finnas kvar i informationsöverflödets tidevarv.

Behov av stöd och hjälp när det gäller informationsökning, behov av studieplatser och studiemiljöer, behov att möta andra människor och tillsammans med dem uppleva en poesiuppläsning IRL, ett författarbesök IRL, en studiecirkel där man får möjlighet att med andra diskutera sin upplevelse av en skönlitterär bok eller en aktuell samhällsfråga.

I många kommuner är biblioteket den enda icke kommersiella mötesplatsen för alla generationer – därtill lagstadgad.

Har vi förberett oss tillräckligt för hur det lokala biblioteket ska omgestaltas och verksamhetsformerna utvecklas nu när det virtuella biblioteket står för dörren?



Lena Skoglund

Förvaltningschef
Regionbibliotek Västra Götaland

framsidan

redaktion

ansvarig utgivare	Lena Skoglund lena.skoglund@vgregion.se
redaktör	Ann-Charlotte Hammarén ann-charlotte.hammarén@vgregion.se
redaktions- grupp	Ann-Charlotte Hammarén Lena Skoglund Örjan Hellström Bengt Källgren
bildhantering	Finn Hensner
omslagsbild	Bilder: EBSCO, collage: Finn Hensner
tryck	Litorapid media AB Göteborg

Regionbibliotek Västra Götaland
Regionens Hus
405 44 Göteborg
Tel 031-7051680
www.bibl.vgregion.se

innehåll

ledare — Du blir inte pianist...	
sesim — Sesim vs Google - dags att anta...	4-5
sim/sesim— Ny version lanseras	6
sim — Önskas: nationellt dynamiskt folkbibl...	7
sim — Sparar massor av tid-bästa sökmöjl...	8-9
ordbron — Frågabiblioteket blir flerspråkigt	10-11
aktuellt — Sveriges nätbibliotek - för att...	12-13
nyhet — Samsök en portal för forskning...	14-15
kulda — Framtidsspanare och bollplank	16-17
kulda —Avgrunden överbyggs via...	18-19
debatt— Ett samtal om folkbibliotekens roll...	20-21
bildreportage — Bokfesten 2005	22-23

Sesim vs Google

-dags att anta utmaningen

Google är idag den dominerande sökmotorn på internet – med mer än 8 miljarder indexerade webbsidor och 82 miljoner unika användare per månad.

Men Googles dominans handlar inte bara om konkurrens mellan söktjänster, den påverkar även bibliotekens möjligheter att nå ut till sina användare.

Text Örjan Hellström
konsulent Regionbibliotek Västra Götaland

För många har Google blivit synonymt med informationssökning, en ”one-stop-shop” i informationslandskapet. ”Man förutsätter nästan att den information man söker inte finns om den inte finns på Google”, säger en deltagare i Else Nygrens undersökning om hur studenter tar till sig bibliotekens sökvägledning (Utvärdering av sökvägledning, Bibsam 2004).

Så är det givetvis inte, det finns ju en fantastisk mängd kvalificerad digital information som inte nås via de vanliga sökmotorerna. Den finns däremot på biblioteken i form av betaldata-baser och andra nät-tjänster, de som ibland kallas ”den dolda webben”.

Men hur ska biblioteken kunna hantera, marknadsföra och utnyttja den informationen effektivt – i skuggan av Google? I en artikel i Biblioteksbladet nr 1 2005 diskuterar Jakob Harnesk problematiken och menar att detta kanske är bibliotekens största pedagogiska utmaning just nu.

Sökportalen Sesim www.sesim.nu kan ses som ett försök att anta utmaningen. Sedan 1 mars 2004 har folkbiblioteken i södra Sverige kunnat söka samtidigt i en mängd olika typer av digitala källor: svenska och utländska bibliotekskataloger, fulltext databaser, webbtjänster, ämnesdatabaser m.m.

Även sökresultaten visas i samma gränssnitt – oavsett ursprungskälla. Kopplade till sökresultaten visas relevanta dynamiska länkar, som gör det möjligt att föra sökningen vidare i olika riktningar, t.ex. genom att beställa en bok för fjärrlån via Libris eller inköp via en internetbokhandel.

En ny gemensam fjärrlånepolicy i södra Sverige gör det möjligt att valfritt beställa enstaka titlar från de 10 värdbiblioteken i Borås, Göteborg, Halmstad, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Skara och Växjö. Dessa kataloger finns tillgängliga som en snabbsökning på Sesims förstasida.

Genom att samla elektroniska källor och göra dem samsökbara i en portal synliggörs

bibliotekens elektroniska resurser och tiden utnyttjas mer effektivt när sökningar inte måste upprepas gång på gång för att täcka in alla relevanta databaser. De investeringar som gjorts i digitala media kan på detta sätt ge bättre utdelning.

Portaltekniken är emellertid inte utan utmaningar. Skillnader i hur olika databaser är uppbyggda, och hur utförlig information som lämnas av dem, kan ibland göra det svårt att hitta den minsta gemensamma nämnare som gör samsökning möjlig på ett för användaren lättförståeligt sätt.

Detta gör att det trots allt kan krävas en del kunskap om de ingående resurserna för att optimalt använda portalen. Kanske inte ett oöverstigit problem idag när Sesim i första hand vänder sig till personal på biblioteken, men om målet är en lättanvänd tjänst för den vanlige låntagaren krävs en del utveckling för att uppnå den Google-liknande enkelheten.



Bild: EBSCO



Örjan Hellström ansvarar för drift och utveckling av Sesim tillsammans med Ronny Olsson, Malmö stadsbibliotek. Foto: Finn Hensner

Utvecklingen går dock åt rätt håll. I den nya versionen av MetaLib (programvaran bakom Sesim) har gränssnittet förenklats och möjligheten att gruppera informationsresurser i olika snabbsökningsgrupper ger bättre pedagogiska förutsättningar – även användare som saknar kunskap om vad som finns bakom kulisserna kan genomföra intressanta sökningar.

Ännu viktigare är kanske att Sesim inte är en isolerad företeelse. Samma tekniska lösning som Sesim använder har bl. a. valts av Libris i deras nationella portal för forskningsbiblioteken, av det finska nationella biblioteksprojektet, av de norska universitetsbiblioteken, av flera danska folkbibliotek och av British Library.

Portaltekniken är här för att stanna. Detta sätter press på databasleverantörerna. Det blir i framtiden en självklarhet att de tjänster man erbjuder även ska fungera i ett portalperspektiv.

FAKTA: Sesim

Sesim är en del av SIM-projektet (Sydsvenskt informations- och mediasystem). Projektet är ett samarbete mellan länsbiblioteken i Sydost (Blekinge och Kronoberg), Kalmar, Jönköping, Västra Götaland, Halland, Skåne och Länecentralen i Malmö. Under 2005 kommer även biblioteken i Östergötland att gå med i Sesim-samarbetet.

Hösten 2004 erbjöds alla folkbibliotek inom SIM att göra sina kataloger tillgängliga via portalen. Genom KULDA genomfördes en gemensam upphandling av den teknik som krävs för få den egna katalogen att fungera i ett samsökningssammanhang. Allt fler folkbibliotek kommer därigenom att bli tillgängliga i Sesim.

Tekniken bakom portalen bygger på två programvaror från företaget Ex Libris; MetaLib och SFX.

MetaLib är en programvara som samlar informationsresurser. Systemet medger samtidigt sökning och enhetlig presentation av sökresultatet. Det finns hela tiden möjlighet att gå direkt till den enskilda databasens egna gränssnitt om man så föredrar.

SFX är en länkserver som dynamiskt skapar länkar med hjälp av metadata. SFX är en fristående produkt som kan integreras med exempelvis en bibliotekskatalog.

Ny version lanseras

Sesim byggdes upp under ledning av Ronny Olsson, IT-chef vid Malmö stadsbibliotek.

Våren 2004 släpptes den första versionen av portalen. Nu är det dags för nästa version.

Text och foto Örjan Hellström

Vilka nyheter kan vi vänta i den nya versionen av Sesim som släpps i vår?

– Den uppenbara skillnaden i version 3 av MetaLib, programvaran bakom Sesimportalen, är ett väsentligt enklare och mer intuitivt gränssnitt.

– MetaLib 3 utnyttjar skärmytan mer ekonomiskt och fungerar även på 800x600-upplösning.

– Användaren behöver inte förvirras av ett otal valmöjligheter utan ser bara de funktioner som är intressanta för den aktuella uppgiften. Arbetsflödet för den ovane användaren hänger samman bättre – men det är hela tiden möjligt för den erfarne användaren att gå från enkla sökningar till mer avancerade.

– Det nya gränssnittet har utvecklats i samarbete med användargrupper vid bibliotek runt om i världen. Förändringarna stämmer väl med de önskemål vi fått in från Sesimportalens användare.

De nya snabbsökningarna ger väl också ett mer Google-liknande intryck?

– Ja, idag har vi på första sidan i Sesim en snabbsökning där man kan söka i de tio huvudbibliotekens kataloger i södra Sverige. I MetaLib 3 kan fler sådana snabbsökningar presenteras. Dessutom kan varje registrerad användare skapa egna.

– En bibliotekarie som arbetar med fjärrlån kan skapa en egen grupp som omfattar exempelvis Libris och ett urval folk- och



– Det nya gränssnittet har utvecklats i samarbete med användargrupper vid bibliotek runt om i världen, berättar Ronny Olsson, IT-chef vid Malmö stadsbibliotek.

forskningsbibliotek Dessa möjligheter att gruppera resurser efter egna intressen gör portalen mer flexibel och användbar.

Och mer?

– Många förändringar handlar givetvis om hur elektroniska resurser administreras, och det är ju intressant för oss som arbetar bakom kulisserna, men kanske inte omedelbart märkbart för användarna.

– En viktig nyhet är dock att det nu finns verktyg för att enklare sätta upp s.k. *Search & Link*-resurser. Detta innebär att man söker i Sesims gränssnitt men att sökresultatet presenteras i originalkällans gränssnitt.

– Det här är förvisso en enklare form av samsökning, men vi har nu möjlighet att söka i en rad resurser som tidigare bara pre-

senterats som länkar, till exempel Mediaarkivet, Svenska Akademiens Ordbok, Länkskafferiet, Eniro Nyhetssök, ERIC, DOAJ med flera.

Alla dessa förändringar kan ge intrycket att man måste sätta sig på skolbänken igen. Blir det svårt för dem som använt den gamla versionen att hantera den nya?

– Både ja och nej. De som kommit igång att använda den gamla portalen har nog inga problem att orientera sig i den nya – grundtänket är ju detsamma.

– Men för dem som är mer ovana vid samsökning kan nog en ordentlig introduktion vara till nytta.

Önskas:

en dynamisk nationell folkbiblioteksportal

”Under 2005 kommer Libris biblioteksportal att sättas i drift och Länsbibliotek Östergötland ansluter till Sesimportalen.

Om jag och länsbiblioteken fick önska skulle vi vilja att det kom nationella medel för att bygga upp Sesim till en svensk nationell dynamisk folkbiblioteksportal.”

Text Solveig Einarsdottir
Länsbibliotek Sydost
projektansvarig SIM

SIM är nu inne på tredje året. Den 1 mars 2004 invigde vi Sesimportalen och fick så den tekniska plattformen för att utveckla sydsvenskt informations- och mediesystem, SIM.

Vad har vi lärt oss? Har vi förenklat och förbättrat medieförsörjningen som vi ville?

Ja, vi har sett möjlighet till en rationell och ny användning av medier för en bättre service till brukarna.

Vi har sett att brukarna får snabbare och mer relevanta svar på sina frågor eftersom portalen möjliggör sökningar i olika typer av medier och vi har jobbat i nätverk i nya konstellationer som har gett oss ny kunskap och större kompetens.

Hur ser framtiden ut? Vi lägger in gemensamma medel för fortsatt samordning och utveckling i södra Sverige och vi kommer

att utveckla portalen för att ge en utökad service till brukarna.

Vi arbetar för att utöka målgrupperna. Vi ska bli bättre på att marknadsföra oss och visa på de alternativ som finns fram till bästa resultat. En möjlighet finns för utökad service till kommunala förvaltningar och om man så vill till näringslivet i kommunen. Vi kommer att kunna ge skräddarsydd information till brukaren via e-post eller sms.

Under 2005 kommer Libris biblioteksportal att sättas i drift och Länsbibliotek Östergötland ansluter till Sesimportalen.

Om jag och länsbiblioteken fick önska skulle vi vilja att det kom nationella medel för att bygga upp Sesim till en svensk nationell dynamisk folkbiblioteksportal. Även om Libris har slutit avtal om licens för samma programvara som vi är det inte nödvändigt att slå ihop dem, men det är mycket

viktigt att vi samarbetar kring teknikutveckling och plattform.

Det finns önskemål ute i landet om att regionalt samarbeta mellan högskolebibliotek och folkbibliotek i regionala portaler med service till distansstuderande.

Det verkar ju inte vettigt om samarbetet bara skulle finnas lokalt och regionalt och ingenting alls på den nationella nivån. Det känns mycket stimulerande att fortsätta arbetet med sydsvenskt informations- och mediesystem i nya möten mellan våra olika läns bibliotekskulturer.

Nya tankar föds hela tiden genom intensiva diskussioner och teknikens framfart flyttar på strukturerna.

Sparar massor av tid

- folkbibliotekens bästa sökmöjlighet

”Målet på sikt är att biblioteksbesökarna själva ska kunna söka i Sesim-portalen. Men först gäller det att bibliotekspersonalen inser fördelarna med SIM.”

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Elisabeth Erikson är sedan januari 2005 ny projektledare för SIM. Hon har tidigare suttit med i informationsgruppen för Sesim.

Vad har du för förväntningar?

– Det var inte enkelt att svara på men det känns både roligt och spännande. Mina förväntningar är nog främst att vi via projektet skapar förutsättningar och redskap som förbättrar medie- och informationsförsörjningen i hela projektområdet.

– Min uppgift är också att gå i land med detta sista projektår; att transformera projektet till ordinarie verksamhet.

Vad är syftet med SIM-projektet?

– Medie- och informationsförsörjning. Att via samsökning i områdets bibliotekskataloger bättre kunna utnyttja och samarbeta kring bibliotekens befintliga mediebestånd.

– Men om ett sådant samarbete ska bli möjligt för alla bibliotek krävs att biblioteken köper en z39.50 server som möjliggör samsökning inom olika bibliotekskataloger. Det finns för närvarande ett förlängt KULDA-erbjudande om att köpa z39.50 till

Bookit-biblioteken; ett köp som kan vara en bra investering.

– Ett annat viktigt syfte är att bättre utnyttja bibliotekens innehav av databaser. På biblioteken finns det databaser som man betalar för men som inte alltid används av personalen på grund av bristande sökkunskaper eller tidsbrist.

– Tack vare Sesimportalens samsökningsmöjligheter och gemensamma sökgränssnitt kan alla resurser som biblioteket har tillgång till utnyttjas på ett bättre sätt. Man får helt enkelt lättare tillgång till de databaser man har via portalens enkla söksystem.

– När man väl lärt sig hur Sesim fungerar sparar det massor av tid för bibliotekspersonalen och ger i förlängningen även mycket bättre service till biblioteksanvändarna.

– SIM bygger på samma tanke som när man bygger upp ett biblioteksbestånd; liksom man vill ha de bästa böckerna vill man ha den bästa informationen.

– För att Sesim portalen ska bli så användbar som möjligt gäller det att finna ett så attraktivt och användbart innehåll och resursutbud som möjligt. När det gäller nättjänster är det i synnerhet betal-

tjänsterna som är intressanta och för tillfället tittar på olika modeller för finansiering.

Vad är ditt mål?

– Att ha så många användare som möjligt innan projektåret är slut. Och att Sesimportalen blir ett naturligt och uppskattat verktyg i den dagliga biblioteksverksamheten.

Finns det chans att målet uppnås?

– Oh ja, annars hade jag ju inte tagit mig an uppgiften. Det finns en enorm potential i projektet.

Vilka är de långsiktiga målen?

– Att biblioteksanvändare själva ska kunna söka i Sesimportalen – även hemifrån. Än så länge är det en licensfråga; det kostar mer om fler ska få tillgång till Sesimportalen och dess resurser.

– I dagsläget betalar biblioteken oftast för ”walk in use” för sina databaser, det vill säga allmänheten får använda betaldatabaserna inom bibliotekets väggar men kan inte nå dem från hemifrån eller från någon annan dator.

Ni har gjort en enkät om bibliotekens användning av och kännedom om Sesim. Vad kan man utläsa ur den?

– Många har ännu inte insett portalens användningsmöjligheter. Här behövs mer marknadsföring och utbildning med betoning på användbara funktioner.

– Men det hoppas vi kunna råda bot på under våren och i höst med utbildningar kring den nya versionen.

Vad har SIM för utvecklingsmöjligheter?

– Stora! Eftersom Libris har valt samma system, MetaLib, för sin kommande portal bör det också finnas möjlighet att hitta samverkansområden.

– Med den kompetens som redan nu finns bland SIM-projektets deltagare tycker jag framtiden ser ljus ut. Och så ska Sesimportalen naturligtvis bli den bästa sökmöjligheten, för alla.

FAKTA: SIM-projektet

SIM-projektet (Sydsvenskt informations- och mediasystem) är ett samarbete mellan länsbiblioteken i Sydost (Blekinge och Kronoberg), Kalmar, Jönköping, Västra Götaland, Halland, Skåne och Lånecentralen i Malmö, som sammantagna ger service till 128 kommuners bibliotek och 3,8 miljoner invånare i södra Sverige.

SIM-projektet är 3-årigt och stöds av Statens Kulturråd.

Syftet med SIM-projektet är att förbättra och förenkla informations- och medieförsörjningen i södra Sverige. Projektet omfattar flera delar; en gemensam sökportal, ny fjärrlånepolicy samt Fråga SIM - en gemensam referenstjänst för biblioteken.

Den nya gemensamma fjärrlånepolicyn i SIM-området gör det möjligt att valfritt beställa enstaka titlar från de 10 värdbiblioteken i Borås, Göteborg, Halmstad, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Skara och Växjö.

Fria talbokslån: analoga och digitala (DAISY) talböcker kan fjärrlånas fritt inom SIM-området. Med fria talbokslån menas fjärrlån av talböcker utan restriktioner. De regler som gäller för fjärrlån av övriga medier gäller inte talböcker.



– SIM bygger på samma tanke som när man bygger upp ett biblioteksbestånd; liksom man vill ha de bästa böckerna vill man ha den bästa informationen, säger Elisabeth Erikson, ny projektledare för SIM-projektet.

Frågabiblioteket blir flerspråkigt

- stort behov av information på det egna hemspråket

Från och med 25 april är 30 biblioteksanställda runt om i landet beredda att svara på frågor på finska, ryska, serbiska, kroatiska, bosniska, polska, engelska och spanska.

– Nästa mål är att erbjuda arabiska, persiska och franska, berättar Marita Wästerfors, projektanställd för att utveckla Ordbron och utvidga e-posttjänsten med flera språk.

Text Ann-Charlotte Hammarén

Ordbron, som första gången drogs igång 2002, har i och med den flerspråkiga e-posttjänsten övergått från att existera i olika pilotprojekt runt om i landet, till att bli en permanent nationell tjänst.

– Även om det är en koncentration runt Göteborg, Malmö och Stockholm så märks det att det är en landsomfattande tjänst vilket är väldigt roligt, säger Marita Wästerfors.

Hon har arbetat halvtid med Ordbron vid sidan av sin tjänst som bibliotekarie vid Malmö stadsbibliotek sedan februari i år. Som förberedelse för sjösättningen av Ordbrons flerspråkiga e-posttjänst har Marita Wästerfors bland annat inventerat språkkompetensen vid de svenska biblioteken.

– Det visade sig tyvärr att det inte fanns några biblioteksanställda som behärskade tre av de större invandarspråken: persiska, arabiska eller franska. Men vi är glada åt att än så länge kunna erbjuda e-posttjänsten på åtta stora invandarspråk.

Under 2004 testades en mindre variant av den flerspråkiga e-posttjänsten på Malmö stadsbibliotek. Med utgångspunkt av de lokala behoven valdes engelska, polska och spanska i pilotprojektet.

– Vi fick inte så mycket frågor under den här perioden vilket nog berodde på att vi inte hade möjlighet att marknadsföra tjänsten. Men vi kunde i alla fall utläsa att frågorna var av en helt annan art än de som kommit in via den svenskspråkiga tjänsten.

– Nästan alla frågor rörde det svenska samhället; hur man söker arbetstillstånd, var man söker bostadsbidrag och liknande frågor, berättar hon.

Och Marita Wästerfors tror inte att det var en slump att det flerspråkiga *Fråga biblioteket* fick in just samhällsfrågor.

– Det finns ett stort behov av att få ställa och få svar på frågor som rör det svenska samhället på sitt eget hemspråk. Dessutom är det en demokratisk rättighet, säger hon.



– De flesta frågorna rör det svenska samhället, säger Marita Wästerfors, projektanställd för att utveckla Ordbron.



Den nya flerspråkiga e-posttjänsten kommer att ligga på samma startsida på nätet som *Fråga biblioteket* och *Jourhavande bibliotekarie* som slagit sig samman under den nyöppnade webbplatsen www.eref.se.

Även *Barnens bibliotek* ska kopplas ihop med Ordbrons flerspråkiga e-posttjänst via en länk. Den gamla adressen fragabiblioteket.se kommer dock att finnas kvar, dock med en vidarepekning till eref.se

I tjänstens frågeformulär uppmanas brukaren utöver namn och adress även att fylla i ålder för att underlätta för dem som svarar på frågorna.

– Det är betydligt lättare att hamna rätt om man vet hur gammal den som frågar är. Det gäller att lägga sig på rätt nivå om servicen ska fungera på ett bra sätt, menar Marita Wästerfors.

Efter en till tre arbetsdagar ska svaret levereras. Och det är tänkt att de 30 biblioteksanställda runt om i landet ska hinna med att svara på de inkomna frågorna under sin ordinarie arbetstid, utan extra ersättning.

Nästan samtliga operatörer, det vill säga de som svarar, är anställda på folkbibliotek. Endast tre kommer från högskolebibliotek, något Marita Wästerfors förklarar med att tjänsten *Fråga biblioteket* från början är en folkbibliotekstjänst

och att högskolebiblioteksanställda därför inte upplever den som en naturlig arbetsuppgift.

Nästa steg är att sprida information om den nya flerspråkiga e-posttjänsten.

– I denna första vända har vi tyvärr inga pengar att trycka upp varken affischer eller broschyrer. Vi är därför extra beroende av att bibliotekspersonalen runt om i landet informerar sina brukare om att den här tjänsten finns.

Marita Wästerfors ska också försöka nå ut till de olika målgrupperna genom att ta kontakt med invandrarföreningar och närradiokanaler.

När tjänsten varit i gång ett tag ska den utvärderas.

– Om det visar sig att majoriteten av frågorna är samhällsorienterade kanske det inte nödvändigtvis behöver vara bibliotekspersonal som svarar på frågorna, säger Marita Wästerfors.

– Något som dock är säkert är att biblioteken i framtiden kommer att få ett ökat behov av personal med språkkunskaper.

– På Malmö stadsbibliotek har vi haft en hel del praktikanter med biblioteksutbildning från ett annat land i bagaget. Bara om några år kommer den etniska sammansättningen bland bibliotekspersonalen att bättre spegla samhället, tror Marita Wästerfors.

Fortsatt stöd till Ordbron

I april blev det klart. Ordbron får ytterligare 200.000 kronor av Statens Kulturråd. Gunnar Södow leder projektet tillsammans med Lena Månsson vid länsbibliotek Skåne.



Gunnar Södow Foto: Finn Hensner

Hur ska pengarna användas?

– Vi kommer även i fortsättningen ha en projektanställd samt anordna utbildningar för bibliotekarierna som arbetar med den flerspråkiga frågetjänsten. Marknadsföring är också något vi behöver resurser till och så har vi även planer på att ordna en större konferens.

Hur har Ordbron utvecklats sedan 2002?

– Från att ha drivits i projektform där man på tre pilotbibliotek testat nya metoder att nå invandrargrupper har Ordbron nu blivit en nationell tjänst.

Vad är målet med Ordbron?

– Att inom ett år ha 15 språk tillgängliga i frågetjänsten, varav ett flertal på icke-latinska alfabet.

Vad är det huvudsakliga syftet med Ordbron?

– Att människor med annan språkbakgrund än svenska i lika stor utsträckning som alla andra ska ha tillgång till bibliotekets tjänster.

– Det är helt enkelt demokrati.

Sveriges nätbibliotek

- för att kunna hävda oss som kunskapsnation

Text Mats Lindquist
Kungl. biblioteket/BIBSAM

En artikel i BBL (2004:08) förkunnades ”det digitala forskningsbiblioteket är redan här” Visst kan man säga att det är så. Forskningsbiblioteken har en mycket stor mängd digitalt material: 100-tals databaser av olika slag, 1000-tals vetenskapliga tidskrifter, 10.000-tals e-böcker. Och nyttjandesiffrorna visar att antalet nerladdningar av dokument är lika stort som antalet trycksakslån. Även folkbiblioteken erbjuder ett ständigt växande utbud av elektroniskt material: databaser, uppslagsverk, tidskriftsartiklar och e-böcker.

I KB-utredningen (SOU 2003:129) som kom för lite drygt ett år sedan föreslås ett nationellt insatsprogram för digital informationsförsörjning till utbildning och forskning (avsnitt 7.14, sid. 375-395). Utredningen hade i detta avseende föregåtts av en förstudie av Jan Hagerlid vid BIBSAM och en utredning av Terje Höiseth. Båda dessa skrifter betonar behovet av ett utvecklingsprogram.

Huvudpunkterna i ett sådant program är tre. För det första att ta fram digital kvalitetsinformation. Den primära målgruppen är studenter, lärare och forskare vid landets universitet och högskolor. Detta bestämmer också nivå och urval på de resurser som ska prioriteras. Informationen ska dock vara tillgänglig för alla och mycket kommer att vara värdefullt för det livslånga lärandet. Under denna punkt är centrala licenser och elektronisk publicering viktiga aktiviteter. Att göra faktadatabaser och mätdata från forskningsprojekt tillgängliga tillsammans med tillhörande publikationer är också angeläget. Viss digitalisering av tryckt material kan komma ifråga, liksom att tillgängliggöra multimedial digital information, dvs ljud och rörlig bild.

Den andra huvudpunkten är att göra informationen lätt tillgänglig. Förenklad sökning är en huvudinriktning för utvecklingen på denna punkt. Användbarheten av olika tjänster bör utvärderas systematiskt för att möjliggöra förbättringar. Elektroniska beställningstjänster för trycksaker, liksom självbetjäning för fjärrlån är andra exempel på bättre tillgänglighet.

Till denna punkt hör också samverkansprojekt mellan folk- och forskningsbibliotek, som ofta har gemensamma kunder, inte minst för distansutbildning.

Att främja kvalificerad användning är programmets tredje huvudpunkt. För att kunna tillgodogöra sig information på rätt sätt är det viktigt att användarna besitter s.k. informationskompetens. Man måste kunna göra relevansbedömning och källkritisk värdering av information. Till denna punkt hör också rådgivning i form av webbaserade kurser och vägledningar samt digital referenstjänst.

I vår omgivning finns nationellt definierade nätbiblioteksprogram, t.ex. FinElib i Finland och DEF i Danmark. De har några gemensamma inslag: upphandling av licenser för e-tidskrifter (och i viss mån e-böcker), tillgängliggörande av e-material via webbportaler, nätbaserade tjänster och utbildning. Elektronisk publicering vid lärosätena ingår i större eller mindre omfattning.

Var står vi i Sverige i dessa avseenden? BIBSAM har sedan länge erbjudit centrala licenser för e-tidskrifter. I några fall har arbetet lämnats över till något ansvarsbibliotek, men verksamheten har koordinerats av BIBSAM. En nationell biblioteksportal är under uppbyggnad. Tekniken är

densamma som i Sesim-portalen, MetaLib/SFX, och i första vändan är det 44 Librisbibliotek som ansluter sig till systemet, var och en med sina specifika e-resurser. Driften av portalen kommer att skötas av Librisavdelningen vid KB.

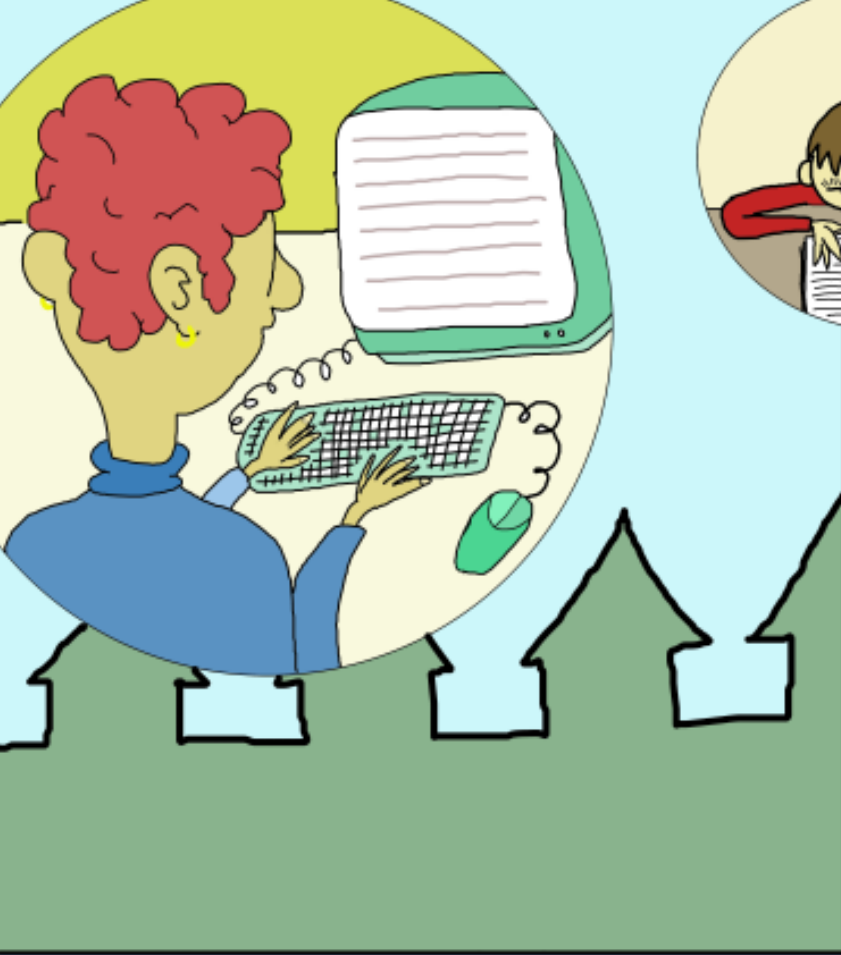
Jourhavande bibliotekarie, som startade som ett BIBSAM-administrerat projekt har nu gått samman med den folkbiblioteks-baserade *Fråga biblioteket* till en nationell tjänst i reguljär drift.

SVEP-projektet (se <http://www.svep-projekt.se/>) syftar till att främja en mer samordnad och kraftfull utveckling av elektronisk publicering av forskares och studenters egna arbeten vid universitet och högskolor. Projektet ska definiera standarder, sprida lösningar för långsiktig tillgänglighet, ge råd och stöd kring verktyg för publicering samt utveckla nya söktjänster.” SVEP-projektet har också resulterat i ”Uppsök”, som är en nationell söktjänst för examensarbeten och studentuppsatser tillgänglig via Libris webbsök.

Vi har alltså en bra grund för Sveriges Nätbibliotek, men behovet av ett samordnat och mera kraftfullt insatsprogram för Sveriges Nätbibliotek kvarstår – det är en nödvändighet för att vi ska kunna hävda oss som kunskapsnation.

FAKTA: Begreppsdefinitioner

Nätbiblioteksprogrammet är det föreslagna insatsprogrammet för Sveriges nätbibliotek, som stimulerar, initierar, samordnar, och finansierar projekt som främjar utvecklingen av **Sveriges nätbibliotek**: nätbaserade samlingar och tjänster tillhandahållna av Sveriges offentliga bibliotek



Samsök

-en portal för forskning och utbildning

Vilka databaser finns inom ämnesområdet ekonomisk historia?
Hur hittar jag artiklar i fulltext inom litteraturvetenskap?
Har ni tidskriften i elektronisk form?
Vi känner alla igen dessa och liknande frågor från våra användare.

Text Helena Forssblad
Kungl. biblioteket
Informationsansvarig vid LIBRIS-avdelningen

Hur ska vi enklast presentera de databaser och elektroniska tidskrifter som biblioteket har tillgång till? Hur uppdaterar vi informationen på ett enkelt och effektivt sätt?

Kristin Olofsson, KB, LIBRIS-avdelningen är projektledare för portalprojektet.

Varför en gemensam portal?

– För att underlätta sökning och för att ge en samlad och enkel tillgång till de svenska forskningsbibliotekens elektroniska resurser har Kungl. biblioteket (KB)/LIBRIS-avdelningen upphandlat en central programvara.

– Valet av en gemensam portal följer den tradition som alltid funnits inom LIBRIS – samverkan mellan forskningsbiblioteken. Portalen byggs således upp i samarbete med de bibliotek som valt att delta i projektet. Studenter och forskare kommer att känna igen tjänsten på olika högskolor och bibliotek även om urval av informationsresurser kan skilja sig åt. Portalen blir en av de delar som bibliotekens webbplatser består av.

Vilka bibliotek är med i portalarbetet?

– Arbetet med att skapa en nationell biblioteksportal har pågått sedan hösten 2004 och av 55 tillfrågade bibliotek har 44 bibliotek – svenska forskningsbibliotek från Luleå i norr till Malmö i söder – valt att delta

i samarbetsprojektet från starten. Flertalet av dessa bibliotek är universitets- och högskolebibliotek men ett antal bibliotek med specialinriktning deltar också.

– De bibliotek som erbjudits delta är s.k. BIBSAM-bibliotek med centrala avtal för inköp av databaser och elektroniska tidskrifter. BIBSAM, avdelningen för nationell utveckling och samordning vid Kungl. biblioteket har som huvuduppgift att samordna och utveckla informationsförsörjningen till högre utbildning och forskning. Ett sätt att göra detta är att sluta centrala licensavtal för tidskrifter i elektronisk form och för databaser.

Vilka är målgrupperna för portalens tjänster?

– Studerande, forskare och anställda inom universitet, högskolor och specialbibliotek. Portalen nås av de deltagande bibliotekens användare. Någon publik ingång för övriga användare kommer inte att finnas i denna version.

Vad innehåller programvaran?

– Den upphandlade programvaran är MetaLib (portalprogramvara) och SFX (länkserver). MetaLib erbjuder sökning och presentation av databaser. Här finns de resurser som kan samsökas i portalen.

– Användaren kan söka samtidigt i flera databaser och få ett samlat sökresultat. MetaLib gör det också möjligt för bibliote-

ken att hålla reda på och presentera de databaser som biblioteket har tillgång till.

– Biblioteken kan kontrollera vilka användare som får se vad och lägga in egna begränsningar beroende på avtalsfrågor eller tekniska lösningar.

– SFX bygger på OpenURL, en standard för att utforma dynamiska länkar, och möjliggör vidarelänkning från databasreferens direkt till informationskällan. Användaren länkas vidare inte bara till ett ställe utan erbjuds flera möjligheter. Från sitt sökresultat kan användaren direkt nå fulltext, citeringsdatabaser, ämnesportaler, uppslagsverk osv.

Vilka resurser kommer att finnas i portalen?

– Portalen kommer att innehålla de databaser av olika slag (bibliotekskataloger, e-tidskrifter, e-böcker, referensdatabaser, dagstidningar, ämnesportaler osv.) som är tillgängliga vid de deltagande biblioteken. Portalen möjliggör samsökning och åtkomst till fulltexter i databaser med licensbundna avtal.

– Det kan vara avtal centralt upphandlade av BIBSAM, centrala avtal administrerade av annan part eller ett deltagande biblioteks lokala avtal. Portalen hanterar också fria (icke-licensbundna) resurser, ett svenskt exempel är DOAJ (Directory of Open Access Journals), en tjänst vid Lunds universitetsbibliotek som erbjuder fritt till-



Kristin Olofsson, KB, LIBRIS-avdelningen är projektledare för portalprojektet. KB/LIBRIS-avdelningen ansvarar för teknisk plattform, drift och underhåll av systemen. Foto: Johanna Olander, Kungl.bibliotek, LIBRIS-avdelningen

gängliga elektroniska vetenskapliga tidskrifter.

Vad kan en användare göra i portalen?

– Bibliotekets användare ser vilka databaser och vilka tidskrifter i elektronisk form som är tillgängliga. Användaren kan välja att söka samtidigt i grupper av databaser som biblioteket valt eller själv välja vilka databaser som hon/han vill söka i.

– Det är möjligt att söka databaser och elektroniska tidskrifter genom att utgå från ämnesområden. Från ett sökresultat kan användaren via SFX länkas vidare till fler elektroniska resurser som är relevanta för det aktuella sökresultatet.

Hur bedrivs projektarbetet?

– För att kunna testa funktionerna i portalen på ett snabbt och enkelt sätt har ett antal testbibliotek med ett brett utbud av avtal valts ut. Biblioteket vid Högskolan i Jönköping, Kungliga biblioteket, Kungliga Tekniska högskolans bibliotek samt Stockholms universitetsbibliotek är testbiblioteken.

– Ett antal arbetsgrupper finns inom projektet. Ett exempel är kategorigruppen

som har till uppgift att föreslå en lista över ämneskategorier till portalen. Databaserna i portalen struktureras med hjälp av kategorierna.

Hur arbetar 44 olika bibliotek effektivt tillsammans? Hur skapar man delaktighet i de beslut som ska tas?

– Information ges vid informationsträffar, via sändlistor och inom arbetsgrupperna. Ett diskussionsforum för portalen har skapats.

Kristin betonar att det är fascinerande att se vilken kompetens, kreativitet och entusiasm som finns hos de deltagande biblioteken. På kort tid har man t.ex. i de olika arbetsgrupperna tagit fram förslag som sedan sänts på remiss till övriga portalbibliotek.

Hur fylls portalen?

– Vi kommer att leverera ett eget startpaket till varje bibliotek under sommaren. Startpaketet innehåller en portal med de databaser biblioteket valt att visa i sin del av den gemensamma portalen. I fortsätt-

ningen kommer biblioteken själva att underhålla och uppdatera sin bit av portalen.

– Portalen blir ett utmärkt redskap att nå delar av bibliotekets tjänster. Portalen kan användas som läromedel i den undervisning i informationskompetens som bedrivs inom landets universitets- och högskolebibliotek. Även en tydlig och delvis självinstruerande tjänst kräver en introduktion.

– Att visa användarna hur man når portalen och att lära användarna förstå vad portalen erbjuder blir en viktig uppgift för de deltagande biblioteken.

Och framtiden?

– Framtida frågor som får diskuteras är hur portalen kan integreras/samverka med andra resurser, t.ex. kursportaler, webbsystem för digitalt kursmaterial, meddelandesystem, andra portaler av länksamlingstyp, tjänsten *Jourhavande bibliotekarie* osv. Portalen kan också komma att utgöra en del av det framtida nätbiblioteket.

Framtidsspanare och bollplank

Rådgivare vid upphandling av nättjänster. Bollplank vid utvecklande av egna virtuella bibliotekstjänster. Så vill brukarna att KULDA-kontoret ska fungera. Och de får som de vill; KULDA-kontoret syr om kostymen efter bibliotekens önskingar.

– Målet är att fungera som ett nationellt kunskapscentrum för nättjänster, säger Bengt Källgren, enhetschef Mediacentrum/KULDA -kontoret.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Hitintills har KULDA-kontoret i första hand erbjudit samköp och bedrivit utbildning. Under våren 2004, tre år efter att KULDA bildades, genomfördes en utredning för att ta reda på hur folkbiblioteken använder nättjänster.

Enkätsvaren från de 83 huvudbibliotek som svarade visar att det går en skiljelinje vid kommuner med över 50 000 invånare. Dessa använder nättjänster mer än de mindre biblioteken och är mer positiva till att satsa ytterligare medel på elektroniska tjänster.

Högskola eller universitet på orten gav avtryck i efterfrågan på kurslitteratur och databaser, medan däremot vuxenutbildning i allmänhet eller lärcentra inte gjorde det. Alla 83 bibliotek utom ett har betaldata-baser, 75 procent har både svenska och engelska. Internet med sökmotorer används flitigt överallt. Ett ofta upprepat önskemål är fler databaser på svenska, framför allt artikel-

databaser i fulltext. Omkring 200 bibliotek har den engelskspråkiga databasen EBSCO MasterFILE Elite med extern inloggning, en typ av inloggning som är mycket uppskattad och önskas för flera baser.

Drygt hälften av de som svarade på enkäten bedömer att ett större utbud av databaser skulle påverka möjligheten att besvara kvalificerade frågor.

– Nu vill vi gå ett steg vidare och utveckla vårt stöd till biblioteken, berättar Bengt Källgren.

Bland planerna för framtiden är att öka information, utbildning och rådgivning om nättjänster.

– På webbplatsen www.kulda.se ska vi bland annat sammaställa en lista på betaldata-baser. Och det kommer även att ingå databaser som KULDA inte har avtal med för att ge en så bred översikt som möjligt.

– Är ett bibliotek intresserat av en databas kan KULDA-kontoret hjälpa till att skriva avtal.

KULDA kommer också att hjälpa till med rådgivning om nättjänster i samband med mediaplaner. För enskilda bibliotek som vill ha hjälp att göra en behovsanalys eller marknadsundersökning inför ett köpbeslut kommer KULDA också att stå till tjänst.

Ytterligare ett nytt uppdrag som KULDA-kontoret tagit på sig är att stötta enskilda bibliotek i utvecklande av nya virtuella bibliotekstjänster.

– Vi har ett väldigt spännande projekt på gång tillsammans med Skövde stadsbibliotek. De vill påbörja landets första utlåning av mp3-böcker. Det är ett mycket intressant och konkret exempel på vad man kan göra, säger Bengt Källgren.



– Nu vill vi gå ett steg vidare och utveckla vårt stöd till biblioteken, säger Bengt Källgren, enhetschef Mediacentrum/ KULDA-kontoret.

FAKTA: KULDA-kontoret

KULDA-kontoret är en nationell verksamhet som Regionbibliotek Västra Götaland driver på uppdrag av övriga länsbibliotek och Statens Kulturråd. KULDA-kontorets uppdrag är att öka utbudet och kunskapen om nättjänster på Sveriges folk- och skolbibliotek. Nättjänster betyder i det här sammanhanget licensdatabaser och e-böcker eller andra bibliotekstjänster som alla distribueras över Internet. KULDA-kontoret har funnits sedan hösten 2001, först som ett projekt men under de sista två åren som en ordinarie verksamhet.

Arbetet på KULDA-kontoret har två huvuddelar – en del för konsortiesamköp och en del för utbildning och metodutveckling på biblioteken. I arbetet ingår avtalsförhandlingar, information till kommuner och bibliotek, publicering av erbjudanden på projektets webbplats, planering och genomförande av kurs- och informationsdagar samt administrativ hantering av konsortiesamköp och informationslista.

Vid sidan av KULDA-kontoret i Göteborg så finns också en nationell arbetsgrupp - KULDA-kontoret Online. Onlinekontoret arbetar med att testa och välja ut nättjänster till kommande KULDA-samköp.

De 8 deltagarna kommer från olika bibliotek och är samtidigt kontaktpersoner för sin del av landet. Avsikten med KULDA-kontoret Online är att bredda urvalsarbetet och ge det en direkt koppling till bibliotekens verksamhet.

Konsortiesamköpen är KULDA-kontorets basverksamhet. Samköpen innebär att KULDA-kontoret sluter avtal om marknadsvillkor som ska gälla för inköp av nättjänster till folk- och skolbibliotek. Därefter erbjuds bibliotek i hela landet att delta i samköp på dessa villkor.

Sedan starten har KULDA-kontoret haft 31 erbjudanden om samköp till biblioteken. Vissa av dessa har riktat sig direkt till kommunbiblioteken medan andra har varit länserbjudande med länsbiblioteket som mellanhand och finansiellt stöd.

Resultatet har blivit både mindre och större samköpskonsortier. I det minsta konsortiet deltog 4 bibliotek medan det största omfattar drygt 300 bibliotek. Vid tre tillfällen har omkring 90 % av Sveriges folkbibliotek och ca 100 gymnasieskolor samköpt databasen EBSCO MasterFILE Elite genom KULDA-kontoret. Detta innebär att nästan alla folkbibliotek i landet försetts med omkring 1300 elektroniska tidskrifter och över 120 000 bilder och kartor

Avgrunden överbryggs via samarbete

Samarbetet mellan folk- och högskolebibliotek behöver utökas.

Det är en av slutsatserna Kerstin Andersson kan dra utifrån den andra KULDA-utredningen.

– Det ligger helt i linje med det nya tillägget i bibliotekslagen; att vi ska samverka mer med varandra, säger hon.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Kerstin Andersson, som är anställd av KULDA-kontoret och ansvarig för de båda utredningarna, poängterar att ett närmare samarbete dock inte kommer att innebära att folk- och högskolebiblioteken ska ha tillgång till samma databaser.

– Eftersom målgrupp och uppdrag skiljer sig åt finns det ingen anledning att ha samma material fullt ut, säger hon.

Det är snarare en större förståelse för varandras verksamhet och brukarnas behov som, enligt Kerstin Andersson, är relevant att skapa.

– Brukarna bryr sig ju inte om vilket sorts bibliotek de befinner sig på. Låntagarna är inte intressade av huvudmännen. De vill helt enkelt bara ha tillgång till den information de söker.

– Dessvärre är det just den ibland väldigt bristfälliga kommunikation mellan folk- och högskolebibliotek som är orsaken till att brukarna inte får den service de efterfrågar.

– Exempelvis kommer studenter inte in på sina databaser via folkbibliotekens datorer trots att de har tillgång till personliga koder.

– Detta på grund av onödiga brandväggar mellan bibliotekens system, säger Kerstin Andersson.

Ett sätt att komma till rätta med kommunikationsbristen är att ha gemensamma utbildningar. Till hösten planeras en utbildning som vänder sig till såväl anställda inom folkbiblioteken som högskolebiblioteken. Temat för utbildningen är brukarnas perspektiv på biblioteken.

– När man förstår hur brukarna använder sig av våra tjänster blir det naturligt att vilja samarbeta, tror Kerstin Andersson.

Och ett ökat samarbete skulle, enligt henne, komma samtliga parter till godo. Att få insyn i hur den andra parten arbetar kan även ge konkreta idéer på hur den egna verksamheten kan förbättras.

– Som tur är har det hänt väldigt mycket på sista tiden. Den tidigare avgrunden som fanns mellan folk- och högskolebiblioteken håller på att överbryggas.

Kerstin Andersson exemplifierar med att berätta om projektet *Lärsamverkan i Sydost* där man kommit en god bit på väg och även inkluderat gymnasie- och skolbiblioteken och sjukhusbiblioteken i sin samverkan.

– Det är ett väldigt inspirerande projekt att följa som påbörjades förra året och ska



Kerstin Andersson

pågå fram till 2009. Det ska bli mycket intressant att se hur det går, säger hon.

Ett fördjupat samarbete mellan Statens Kulturråd och Kungliga biblioteket/BIBSAM finns också med i planerna. Det finns en idé att bilda en nationell licensgrupp mellan BIBSAM och KULDA. Tanken är att licensgruppen skulle samarbeta kring licenser, fortbildning av bibliotekspersonal, teknikutveckling, metodutveckling, biblioteksjuridik, 24-timmarsbiblioteket och samverkansfrågor mellan bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet.

– Innan vi kan börja måste vi dock hitta en form för samarbetet, men jag är övertygad om att alla parter skulle vinna på ett sådant här samarbete. Dessutom står det ju i bibliotekslagen att vi ska utöka samarbetet, säger Kerstin Andersson.

FAKTA: KULDA-utredningar

Under våren 2004 genomfördes KULDA-utredningen 1 för att få ett bättre kunskapsunderlag om folkbibliotekens behov och användning av nättjänster.

Utredningen, som presenterades i Regionbibliotek Västra Götalands skriftserie Framsteget och har fått stor spridning, blev i hög grad en kartläggning av nuvarande situation. Den uppmärksammade en rad problem och hinder som folkbiblioteken upplever i sin användning av digitalt material.

Resultatet av den första utredningen ligger till grund för KULDA-utredningen 2 som har som mål att analysera problemen och bidra till att

Och enligt henne är det låntagarna, och i första hand studenterna, som drar störst fördel med ett utökat samarbete. Den nya nättjänsten www.eref.se som öppnar ett samarbete mellan högskolans *Jourhavande bibliotekarie* med folkbibliotekens *Fråga biblioteket* ser hon som ett spännande exempel på samarbete.

(se artikel sid. 10-11 i detta nummer av Framsidan)

– Den tyllgör att

långtagarna i första hand är intresserade av att få information och inte bryr sig om varifrån den kommer.

Utgångspunkten för den andra KULDA-utredning var att ta reda på varför folkbiblioteken inte använder sina databaser i särskilt stor utsträckning. Utbildning och kunskap bland personalen var det som fattades. Men det är också en attitydfråga, enligt Kerstin Andersson.

– Biblioteken efterfrågar ofta mer utbildning för personalen, något som jag tolkar som en osäkerhet. Många tycker fortfarande att det känns ovant att använda sig av nättjänster.

Men det är en inställning som börjar försvinna enligt Kerstin Anderssons iakttagelser.

– Bara under det senaste året har det hänt jättemycket. Folk pratar om nättjänster på ett helt annat sätt. Och det mycket tack vare tjänster som *Fråga biblioteket* som blivit så populär, tror hon.

öka tillgängligheten till folkbibliotekens elektroniska tjänster. Folkbibliotekens behov av licensbelagt material, som idag är tillgängligt via högskolebiblioteken, undersöks också i den fortsatta utredningen.

Båda utredningarna genomförs av Regionbibliotek Västra Götaland/KULDA-kontoret på uppdrag av Kungliga Biblioteket/BIBSAM och Statens Kulturråd som också är finansierare. Utredare är Kerstin Andersson.

Utöver mer kunskap om nättjänster och utbildning i att hantera databaserna önskar personalen på folkbiblioteken bättre marknadsföring av nättjänsterna. Att vända sig till bestämda målgrupper med information om nättjänsterna hade de flesta bibliotek gjort, men utan större effekt.

– Det räcker ju inte att skicka ut information till studenter eller politiker om att biblioteket har en viss tjänst för att folk ska börja använda den, poängterar Kerstin Andersson.

– Man är ju inte intresserad av en tjänst förrän man känner behov av den. Men det är naturligtvis ett måste att låntagarna ska känna till vilka nättjänster som biblioteket har att erbjuda. Hur nättjänsterna ska marknadsföras skiljer sig åt för varje enskilt bibliotek beroende på vilka målgrupper man vill nå och vilka behov som finns i de respektive kommunerna.

Att det finns allmän information på webbsidor och i biblioteket om de elektroniska tjänsterna ser Kerstin Andersson som en självklarhet. För att marknadsföring ska få effekt måste den enligt henne vara väl genomförd och genomtänkt.

– För att man ska lyckas nå ut är det viktigt att först komma underfund med vilka grupper man vill nå och varför. Det som många bibliotek har missat är att först göra en analys av behoven.

– Och sedan bestämma vilka behov man ska tillgodose och hur man sedan ska rikta marknadsföringen. Kanske via direktmail till olika målgrupper såsom politiker eller studenter eller som erbjudande om enskild vägledning tillsammans med en bibliotekarie eller gruppundervisning indelat efter ämnesgrupper eller kunskapsnivå.

När det gäller att skaffa nya databaser visade det sig att intresset var relativt lågt och att man inte i någon större utsträckning hade skaffat sig några nya databaser. Orsaken var inte ekonomisk utan biblioteken valde att avstå på grund av att de ännu inte hunnit bekanta sig med de databaser de hade.

– Det tar tid innan ett nytt medium blir en naturlig del av biblioteket. Men det händer mycket just nu, och det går fort, avslutar Kerstin Andersson.

Ett samtal om folkbibliotekens roll gentemot distansstuderande

Får studenterna för mycket hjälp på folkbiblioteken?

Mats Ericson, tidigare generaldirektör för Sveriges Nätuniversitet och Helena Jannert, bibliotekarie vid Mariestads bibliotek har var och en diskuterat frågan i DIK-forum.

Nu möts de i Framsidan.

Text Ann-Charlotte Hammarén

Mats Ericson har uttryckt att det är viktigt att studenterna löser sina uppgifter själva och att det kan bli fel när studenterna får för mycket stöd av folkbibliotekarierna. "Folkbibliotekarierna måste lära sig att säga nej oftare och får inte agera curlingbibliotek åt studenterna", citeras han i en intervju i DIK-forum nr13.

Helena Jannert reagerade på artikeln och svarade med ett inlägg i nästkommande nummer av samma tidning. Hon efterfrågade bland annat belägg för Ericsons påstående att folkbibliotekarierna hjälper till för mycket.

MATS:

– Det jag menade är att det är lätt hänt att folkbibliotekarierna ger studenterna för mycket hjälp eftersom de inte känner till de förutsättningar som studenten har fått för att lösa uppgiften.

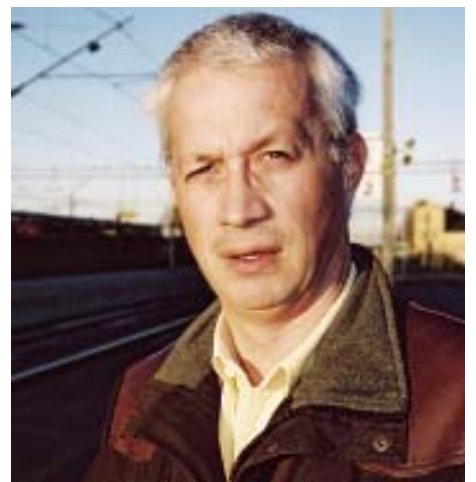
– Många uppgifter är tänkta att lösas helt självständigt, utan något som helst stöd utifrån. I de fall studenter ändå tar den hjälp de kan få av folkbiblioteket blir det därför fel.

– Problemet finns inte på högskolebiblioteken i samma utsträckning eftersom personalen där känner till de förutsättningar som brukar gälla.

Vad säger du Helena; Hjälper ni studenterna för mycket?

HELENA:

– Njaa, vem kan egentligen avgöra när man hjälper för mycket. Jag undrar vad Mats har för belägg för påståendet. Är det någonting alla bara säger eller är det någon som framfört klagomål och i så fall vem; stu-



*Mats Ericson, nytitillträdd rektor vid Idrotts-
högskolan i Stockholm var till 31 mars
general-
direktör för Sveriges nätuniversitet.
Foto: Ann-Charlotte Hammarén*

denterna eller kanske högskolebibliotekarie-
rna?

MATS:

– Jag har träffat och pratat med många folk- och länsbibliotekarier, och det är i dialog med dem som de här åsikterna har kommit fram.

– Många av dem jag pratat med har berättat att de är så vana vid att ge bra service och att det därför kan vara svårt att förhålla sig till studenter.

– Att högskolebibliotekarier tycker att min iakttagelse är korrekt; att folkbiblioteken stöttar studenterna för mycket, är en annan sak. Jag är ingen megafon för dem.

HELENA:

– Faktum är att vi på folkbiblioteken har en närmare kontakt med de studieovana, som ofta känner sig tryggare i sitt folkbibliotek än på ett högskolebibliotek.

– Att få lite extra stöd i början av sina studier kan vara det som behövs för en student, som inte är van att studera, att orka gå vidare med sina studier.

– Däremot ska vi naturligtvis inte göra studenternas jobb, men så resonerar vi också när det gäller alla våra låntagare.

– Vi kan bara ge nycklar till informationssökning.

MATS:

– Tyvärr är det så att högskolelärarna inte alltid ger den information som krävs för att studenterna ska kunna klara av att lösa sina uppgifter själva. I dessa fall är det hos högskolan det brister.

– Att försöka stötta och ge mänskligt stöd till en student som, på grund av bristfällig information från läraren, inte förstått sin uppgift är naturligtvis bra. Den typ av hjälp kan man inte ge för mycket av.

– Att däremot täcka upp för eventuella brister hos studenterna är fel. Det gäller alltså att hålla isär och skilja på olika sorters hjälp.

HELENA:

– Jag har, i ett flertal projekt, arbetat med frågan hur folkbiblioteken ska jobba med de studerande. I dialog med studiebibliotekarierna har jag förstått att de i vissa fall har svårt att säga nej. Då brukar jag med bestämdhet påpeka att bra service är

också att nej ibland. Det är ok att säga ”det här hjälper jag dig inte med!”

När det gäller högskolebibliotekariernas syn på vårt arbete tror jag att det kan handla om en kulturkrock. Folkbibliotek är en annan typ av bibliotek och har en annan funktion och servicegrad än skol-, gymnasie- eller högskolebibliotek.

– Det är viktigt att få mer kunskap om varandra. Att folkbiblioteken ökar sin kunskap om högskolebiblioteken men även vice versa att högskolebiblioteken får en bild av hur det är på folkbiblioteken att det de facto kommer så mycket studerande dit.

MATS:

– Det håller jag med om, att det behövs kommunikation och dialog mellan alla parter i de olika stödstrukturerna som omger de studerande, såsom högskolebibliotek, folkbibliotek, högskolor och lärcentra.

– Jag brukar uppmana alla länsbibliotekarier eller överbibliotekarier att samlas regionvis och länsvis och bedriva gemensam utbildning och föra en dialog.

HELENA:

– Jag kommer precis från ett sådant möte. Vi har suttit med folkbiblioteken i Skaraborg och högskolebiblioteket i Skövde och pratat om samarbetsformer. Vi ska ha en gemensam utbildning i höst och högskolebiblioteket vill att vi kommer dit regelbundet så att de kan uppdatera oss.

Men hur ska man veta var man ska sätta gränsen. Hur mycket man ska hjälpa till?

HELENA:

– Egentligen handlar det om hjälp till självhjälp. Om jag gör en sökning och visar hur jag gör och förklarar är det ju en hjälp för en annan gång.

MATS:

– De som jobbar med den här typen av tjänst ute på folkbiblioteken måste prata med varandra. De som är mer erfarna bör tipsa dem med mindre erfarenhet.

– Gemensamma utbildningar med dem som jobbar på högskolebiblioteken vore också bra för att ge perspektiv till hur man ska förhålla sig till de studerande.



Helena Jannert, bibliotekarie Mariestads bibliotek Foto: Johan Jannert

HELENA:

– Det är ju väldigt mycket på gång just nu. Samarbetsformer håller på att växa fram. Vi har ju bland annat den nya bibliotekslagen som säger att vi ska öka samarbetet mellan folk- och högskolebibliotek.

Ni är överens om att dialog, kunskapsutbyte och samverkan behövs. Hur skulle man kunna gå vidare med den regionala samverkan, hur skulle det kunna se ut?

MATS:

– Det finns redan idag många läns- och regionbibliotek som jobbar med dessa frågor och det är naturligt att de fortsätter att driva dessa processer.

HELENA:

– Vi är så stora Västra Götaland, med våra 49 kommuner, så det finns ett behov av att jobba lokalt inom regionen. Det är ett sådant samarbete vi dragit igång nu med högskolan i Skövde. Det är viktigt att folkbibliotekarier besöker högskolebibliotek. Att göra studiebesök är ett enkelt sätt att få inblick i varandras arbete, utbud av tjänster och pedagogiska arbetssätt. Sedan tror jag också att det hade varit bra om de blivande lärarna blir medvetna om hur bibliotekarier arbetar.



Norsk-svensk Bokfest Kungälv 7-9 april

På www.bokfest.com finns intervjuer, videoklipp och



Bilder och collage: Finn Hensner

Bokfest i april 2005

och bilder från bokfesten.



FRAMSTEGET



FRAMSTEGET

Nummer 12 ute inom kort
Tema: "Folkbibliotek och
vuxnas lärande"
Inspirerande exempel
från regionens kommuner.

Prenumerera gratis på nya
ungdomstidningen **ILLER**
ILLER vänder sig till unga synskadade och liknar ett radioprogram med reportage, musik mm.



E-post: iller@vgregion.se
Tel: 031-705 16 93
www.bibl.vgregion.se



Tal i Väst gör flera tal-tidningar till dig med nedsatt syn. Tal i Väst produceras av CTI som också gör privata inläsningar på beställning. CTI producerar och översätter också material till punktskrift, storstil och lättläst.

www.bibl.vgregion.se
Tel: 031-705 16 92

